

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

SKAFØGÅRD

SYDDJURS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:
Besigtiget af:
Journalnummer:

02.12.2014
Sidse Martens Gudmand-Høyer
2013-7.82.07/706-0001

Kommune:
Adresse:
Betegnelse:
Fredningsår:
Omfang:

Syddjurs Kommune
Sandmarksvej 30, 8544 Mørke
Skaføgård
1918. Udv. 1952
Den trefløjede hovedbygning (1580) med portbygning (ca. 1600) og den nord for hovedfløjen liggende længe samt den trefløjede grundmurede ladegård (laden: 1579, 1760; sydlængen: 1579, 1761; nordlængen: 1579, 1856); endvidere gravene om såvel borggård som ladegård.

BYGNINGSBESKRIVELSE

Skaføgård ligger nordøst for Mørke i udkanten af Sandmark Skov ud til en mindre sø mod øst. Skaføgårds vandfyldte voldgrave omgiver borgholmen og delvist ladegårdsholmen. Voldgravenes kanter er 1-1,5 meter høje og er flere steder stensatte. En dæmning adskiller borgholmens østlige voldgrav fra søen i øst, og dæmningen er, ligesom voldgravene, fortidsmindefredet. Dæmningen og voldgravenes kanter er delvist bevokset med træer. Broerne over voldgravene er ikke fredet.

Ladegården består af tre sammenhængende længer og en portbygning. Imellem bygningerne er der en pigstensbelagt gårdsplads med en ridebane. Anlægget åbner sig mod øst ind mod borgholmen. Den nordre længe er mod nord bygget sammen med endnu en lade, der ikke er fredet, ligesom de øvrige bygninger mod nord heller ikke er fredet.

Fra ladegården når man borgholmens portbygning ad en muret bro. Portbygningen er bygget sammen med en længe mod nord og den trefløjede hovedbygning mod syd. Bygningerne lukker sig om en pigstensbelagt gård, der mod øst aflukkes af en muret hegnsmur. På borgholmen er yderligere en bygning, der ikke er fredet ligesom nordlængens sidebygning heller ikke er omfattet af fredningen.

Den trefløjede hovedbygning er opført i et stokværk over en høj kælder af munkesten i krydsskifte på en sokkel af marksten og, mod gårdspladsen, af kirkekvadre. Taget er stærkt opskalket, rødt, teglhængt og helvalmet, dog afsluttes taget af vælske gavle på sidefløjene. Gavlene opdeles af murede bånd og har flere murankre. I rygningen ses tre skorstenspiber på hovedfløjen og én skorstenspibe

Ved ankomsten til Skaføgård mødes man af portbygningen ind til ladegårdsholmen.

på hver sidefløj, der alle er murede i rød, blank mur og har sokkel og krave. I tagfladen mod haven er der tre murede kviste med svungne gavle. Murværket er dekoreret med et omløbende, dobbelt formstensprofilbånd, der markerer det høje styrterum samt en frise med mønstermurværk og en hvidtet hovedgesims. På gårdsiden er et centralt placeret, teglhæng trappetårn, ligeledes med svungen gavl, hvori der er en flammeret hoveddør med en granittrappe foran. Døren sidder i en rundbuet, falset åbning, og over døren er et rundbuet, diagonalopsproset vindue. Trappetårnet har dekorationer af murværk samt to løvefigurer af sandsten og flere murankre. På hver side af tårnet er lave, murede, krydshvælvede arkader, der afsluttes af en brystning med mønstermurværk. Arkadens bueåbninger er udført af rundede formsten og har fremhævede slutstene dekoreret med muslingeskaller og hoveder, mens arkadepillernes sokler har dekorationer i murværket udformet som pærer og drueklaser. Hvælvene er hvidkalkede. Mellem arkadebuerne mod vest er en hvidkalket, rundbuet, falset niche med et smedjærnsmonogram, mens der mellem buerne mod øst er en indmuret plade med inskription. Under hver arkade er en granittrappe og en kælderindgang. Endvidere er der indgang til kælderen fra den østre sidefløj. Alle kælderdørene sidder i kurvehanksbuede åbninger og er ældre revledøre - en er tofløjet med diagonalstillede glugger, en har mønsteropsproset overvindue og over døren i sidefløjen er en slutsten af granit. På hovedfløjens haveside er to hemmelighedskarnapper afsluttet med svungne gavle. En nyere trappe af træ leder til en ældre dør i den vestre karnap. På den østre fløjs haveside er en muret altan udført som en falset bue hvilende på granitkonsoller. Buens slutsten er støbt og har indridset årstallet 1916. På vestfløjens haveside er ligeledes en hemmelighedskarnap i hvis svungne gavl, der er indmuret et ur, og i en af to rundbuede nicher herover er der ophængt en klokke. Vinduerne i stueetagen er ældre, rundbuede og småsprossede krydspostvinduer, dog er de i den vestre sidefløjs gårdside udført med lige overkant og blændet rundbue. I kælderetagen er dels murede, cirkulære åbninger med tilbagetrukne, hvidtede slutsten, dels nyere, torammede og seksrudede vinduer samt mindre, rundbuede vinduesåbninger. I nogle af de mindre åbninger er tremmer af smedjærn eller blysporsevinduer. I tagetagen og i kvistene er der dels ældre opsprossede, engelske vinduer, dels blysporse vinduer. Vinduerne er malet grå.

Hovedbygningens indre kendetegnes af en ældre grundplan. Der er adgang via trappetårnets trapperum, hvor en dobbeltløbet, ældre trappe med forgyldninger på de drejede balustre leder til hovedetagen. I trapperummet er et skakternet marmorgulv og pudsede vægge og loft med en enkel stukkant. Fra trappetårnet er der enkelte trætrin ned til kælderetagen. Hovedfløjen er disponeret med en lang fordelingsgang ud mod gårdspladsen, der leder til stuer i

gavlene og herimellem værelser, spisestue og i midten et køkken. I den østre sidefløj er der bibliotek, soveværelse, badeværelser samt en nyere vindeltrappe til tagetagen, mens der i den vestre fløj er et værelse, fordelingsgang og en sommerstue i gavlen, hvorfra der via en mellembygning er adgang til portbygningens første etage. I tagetagen er der en nyere indretning med værelser i den østre sidefløj og i den østre ende af hovedfløjen samt et ældre værelse i vestfløjens gavl. Herimellem er et uudnyttet tagrum med synlige skorstene og konstruktioner af egetømmer, der er delvist fornyet. I trappetårnets øvre etage er ligeledes et ældre værelse. En nyere trappe fører i hovedfløjens midte fra tagetagen til kælderen. Kælderen er indrettet med et nyere vaskerum og toiletter i hovedfløjens midte. I hver gavl et større rum med søjlebårne krydshvælv, det østre med en muret kamin. I østfløjen er endvidere et anretterkøkken og depoter, mens der i vestfløjen er endnu et kælderrum samt i gavlen yderligere kælderrum, der i dag af blændet af. Der er bevaret mange ældre overflader, herunder brædde- og plankegulve, marmor og teglgulve, pudsede vægge og lofter, hvoraf nogle er dekorerede med stuk samt bjælkelofter med brædder. Bjælkeloftet i tagetagens værelse bæres af profilerede knægte, der formentlig stammer fra stalden. Der er ligeledes bevaret mange ældre bygningsdele og -detaljer, herunder ældre døre af varierende alder som revledøre, barokke enfyldingsdøre med låsekasser samt fløjddøre med forkrøppede gerichter, klassicistiske fløjddøre samt i kælderen en bræddedør med påaglede rammer samt flere to-fyldingsdøre med pålagte rundbueportaler i begge fyldinger, der formentlig stammer fra højrenæssancen. Endvidere ses i flere rum lysningspaneler, enkelte brystningspaneler samt flere kaminer. I kælderen er bevaret saltkar og i spisestuen er et oprindeligt skabsmøbel i egetræ med udskårne fyldinger.

Borgholmens portbygning er opført i røde munkesten i to stokværk med midtridsede fuger, fremspringende tvillingetårne mod ladegården og et rundt trappetårn mod gårdspladsen. I hver tagflade er en rundbuet, muret frontkvist. Tårnene afsluttes af blytækkede hjelme og bygningen med et rødt, teglhængt heltag med to murede skorstenspiber med sokkel og krave i rygningen. Bygningen er trukket frem så dens bagside flugter med hovedbygningens vestre side. En muret mellembygning i rød, blank mur forbinder portbygningen til hovedbygningen og en mur i røde sten til den nordre længe. Murværket er dekoreret med fremtrukne skifter af formsten og afsluttes af en bloktandsgesims, ligesådan også mellembygningen og muren mod den nordre længe. Der er flere murankre og mod ladegården spor af en vindebro. I gårdsiden er to nyre revleporte, en i et kurvehanksbuet stik og den i trappetårnet i et rundbuet stik med fremhævet slutsten med årstallet 1915. Portrummet har kurvehanksbuede åbninger, der mod ladegården aflukkes med en svær, ældre flammeret port. Åbningernes false og portrummets vægge og grathvælv er hvidkalket. Ligesom slut- og

vederlagssten i portåbningen mod ladegården. I portrummet er en ældre revledør i hver side. De indbyggede hemmelighedsåbninger i soklen er omsat med kirkekvadre. Vinduerne sidder i kurvehanksbuede åbninger. Mod ladegården er vinduerne ældre blysprossevinduer med lige overkant og blænding i blank, rød mur. Vinduerne mod gårdsiden er nyere, traditionelt udførte, seksrudede vinduer i fladbuede eller stik. I trappetårnet er mindre vinduer i kurvehanksbuede stik. Mellembygningens øvre stokværk hviler på arkader, der er aflukket med mur ud mod ladegården.

I portbygningens indre er der mindre depotrum i stueetagen, mens der på førsteetagen er en central stue og i hver side værelser, et badeværelse samt et lille aflukke med et internt vindue med profileret indfatning og et monogram ind til opholdsrummet. Trappen er en ældre vindeltrappe i træ, og en bræddebelagt gang leder til hovedbygningen. Der er bevaret ældre bræddegulve, hvoraf det i stuen har frisebrædder, pudsede vægge samt en kaminindfatning, pudset loft med stukkant og barokke en-fyldingsdøre med ægformede greb og gerichter samt lysningspaneler. Paneler og døre har bemalinger.

Borgholmens nordre længe er ligeledes opført i blank, rød mur i én etage under et rødt, teglhængt heltag med tre røde, murede skorstenspiber med sokkel og krave i rygningen. Bygningen hviler på en sokkel af marksten og granitkvadre og afsluttes med en hvidtet hovedgesims. Den østre gavl er svungen og prydet med gennemløbende gesims af blank, rød mur, mens den vestre gavl er udført med strømskifter. Fra gården er der adgang via en traditionel udført revledør i en kurvehanksbuet åbning med hvidtet fals, og fra nordsiden via en nyere flammeret dør med en nyere trætrappe foran. Vinduerne i den vestre del er traditionelt udførte, torammede, småsprossede vinduer, mens de i den østre del er en-rammede sprosser vinduer af træ eller med blysprosser. Vinduerne sidder i fladbuede stik, på nær to mindre blysprossevinduer, der har kurvehanksbuede stik. Mod nordøst er en tilbygning, og i nordsiden er også et trerammet vinduesparti. Vinduerne er malet i samme farve som hovedbygningens.

Nordlængen er i det indre opdelt i en bolig mod vest og mod øst er et tidligere køkken, fadebur, depot og et fyrrum. Fra køkkenet leder en gulvlem til to kælderrum. Boligen er indrettet med en forstue mod nordvest, fra denne er der adgang til værelser og badeværelse mod vest og stuer mod øst. Fra stuerne er der adgang til yderligere to værelser og et anretterværelse, hvorfra en trappe leder til det lavere liggende køkken, depot og spisekammer. Boligen har ældre bræddegulve, pudsede vægge og ældre bræddeloft. Endvidere ses nyere flisegulve og gipspladeloft. Der er bevaret mange ældre fyldingsdøre med låsekasser, hængsler og gerichter. I bygningens

østre del er ældre teglgulve, støbte gulve og nyere klinkegulve, pudsede vægge og lofter, endvidere er der nyere loftsplader og ældre revledøre. Der er adgang til tagetagen via en trappe i det ikke fredede sidehus. Tagetagen udgøres af et stort rum med synlige skorstene, konstruktioner og et undertag af brædder.

Ladegårdens tre avlsbygninger er alle opført i et stokværk af røde munkesten på sokler af dels marksten, dels granit, dels tegl. Tagene er ubrudte heltage og dækket af bølgeplader.

Den nordre staldbygning afsluttes af en hvidtet gesims og har flere murankre, strømskifter i gavlene, i den vestre overgavl er små cirkulære åbninger. I tagfladen mod gården sider to murede kviste med svungne fronter og heri ældre revleluger, den ene kvist har kobberinddækkede flunker. I nordre tagflade er to nyere hejsekviste af træ. I gårdsiden og i den østre gavl er ældre revleporte i rundbuede åbninger. Vinduerne er ældre støbejernsvinduer i kurvehanksbuede åbninger. Træværket er malet rødt.

Nordre staldbygningens vestre gavl, set fra vejen.

Den nordre staldbygning opdeles i det indre af få tværskillevægge i en større stald mod vest, en mindre stald mod øst og herimellem mindre båse og et rum til seletøj. Der er adgang til den uudnyttede tagetage via en stige. Gulvene er belagt med pigsten, der delvist er dækket af beton, skillevæggene er pudsede og kalkede, lofterne udgøres af brædder. Der er synlige konstruktioner og bevaret båse og få ældre revledøre. Tagetagen er et stort rum med synlig højremskonstruktion. Fra vestre ende er der åben forbindelse til portbygningen.

Ladens tagryg rejser sig over de øvrige bygningers, og murene afsluttes af en hvidtet gesims. Der er adgang til laden fra revleporte i begge gavle og i østre langside ind mod gårdspladsen. Ind mod gårdspladsen er en række revleluger med tremmer af træ foran, ligeledes i kurvehanksbuede åbninger, der har kalkede slut- og vederlagssten. I vestsiden er to lignende luger samt en taktfast række af små glugger i murværket, der fortsætter om på den søndre gavl. På den søndre gavl er liljeformede murankre og årstallet 1883, mens der på den nordre er lige og krydsformede murankre samt initialer NB og årstallet 1760 i smedejern. Den nordre gavl har cirkulære muråbninger i overgavlen, og begge gavle er udført med strømskifter. Træværket er malet rødt.

Laden og voldgraven om ladegårdsholmen set fra vejen.

I kornladens indre er et åbent rum med synlige, kraftige konstruktioner med påmalet nummerering, gulvet er støbt med en forsænket kørelinje langs gårdsidens ydermur, der er udført med rundbuede sparenicher. I rummets midte er enkelte lavere skillevægge af brædder.

Den søndre staldbygningens mure afsluttes af en gesims af røde tegl med formsten. Den østre gavl har, ligesom de øvrige bygningers gavle, strømskifter og små cirkulære åbninger i overgavlen. I tagfladen mod gården er to kviste med murede fronter og trekantsgavle med strømskifter, hvori der sidder revleluger. Den søndre langside ud mod voldgraven er mestendels lukket, mens gårdsiden har en række ældre revledøre og -porte samt nyere, sparrelagte skydeporte og ældre fladbuede småsprossevinduer. Alle åbninger er kurvehanksbuede, og alt træværket er malet rødt.

I den søndre staldbygning er en række rum opdelt af tværskillevægge med adgang udefra. Fra vest er der depot, herefter stald, yderligere et depot med adgang til tagetagen af en ældre ligeløbstrappe og endelig vognport. Tagetagen har synlige konstruktioner og støbt gulv. Gulvene er dels støbte, dels brolagte, væggene er pudsede og kalkede og lofter udgøres af synlige bjælkelag med brædder over eller er pudsede. I stalden er bevaret spiltov og i et staldrum understøttes de kraftige bjælkelag af profilerede, udskårne knægte.

Portbygningen på ladegårdsholmen er udført i stil med borgholmens portbygning. Bygningens midterste fag er i to stokværk og har vælske gavle og er flankeret af to fag i én etage til hver side. Bygningen er i rød, blank mur under ubrudte teglhængte tage. I rygningen er en ældre vindfløj og i hver tagflade en frontkvist med svungen gavl. Soklen er af granit, mark- og teglsten, og murværket er dekoreret med fremtrukne skifter i blank mur, murankre samt en hovedgesims, der er kalket hvid på de lavere sidepartier. Midterpartiet har vælske gavle. Portrummet er brolagt, har hvidkalkede pudsede vægge og bjælkeloft med brædder. Fire hvidkalkede afvisere beskytter hjørnerne. I murværket, ved siden af portrummet, er små cirkulære muråbninger. Alle øvrige muråbninger er kurvehanksbuede. Mod gårdspladsen er adgang via to ældre fyldingsdøre og vinduerne er traditionelt udførte, småsprossede vinduer. Alt træværk er malet rødt. Over porten, ud mod vejen, er årstallet 1871 påsat i smedejern.

I portbygningens indre er der mindre opbevaringsrum i stueetagen og på førsteetagen et opholdsrum. I stueetagen er gulvene støbte, væggene hvidkalkede, og i ydermuren mod voldgraven er rundbuede sparenicher. Lofterne har synlige bjælkelag med brædder over. En nyere loftstrappe leder til første etages rum, der har nyere overflader. Tagetagen i de lavere sidepartier har synlige konstruktioner og undertag af brædder. Der er bevaret få revledøre.

Portbygningen ind til ladegårdsholmen.

— BYGNINGSHISTORIE

Jørgen Ottesen Rosenkrantz (1523-96) oprettede omkring år 1551 en hovedgård, hvor det nuværende Skaføgård ligger. I slutningen af 1570'erne påbegyndte han bebyggelsen på Skaføgård, som ses i dag. Ladegården blev opført som det første i 1579, og den trefløjede hovedbygning på borgholmen fulgte i 1580-82, kort efter at han havde fuldført arbejdet på Rosenholm. Hovedbygningen blev lagt på en holm i selve søbredden, der kun adskiltes fra det åbne vand af en smal dæmning vold, mens ladegården blev anlagt på fast land omgivet af egentlige voldgrave.

Oprindeligt var hovedbygningen opført uden tårne. Trapperne var ført op i karnapper i borggårdens hjørner forbundet af et galleri på fem høje arkader foran hovedfløjen. Endvidere var der en bred frontkvist med byggeåret 1582, og hovedfløjen blev afsluttet af gavle, som de ses på sidefløjene. Gårdspladsen blev lukket på tre sider af en spærremur. I det indre var hovedfløjen opdelt af tværskillevægge og i hver gavl var en gavlsal, *Fruerstuen* mod vest og *Grønstuen* i øst. I den vestre sidefløj var desuden et sengekammer og i gavlen en sal, *Rødstuen*. I selve tværmuren var en løntrappe, der førte til et brevkammer i kælderen. I 1604 blev der indrettet en huskirke i den østre fløj, hvis prædikestol senere blev flyttet til sognekirken i Hvilsager.

Portbygningen til borgholmen blev opført omkring år 1600 af Jørgen Rosenkrantz enke, Dorte Lange, der flyttede til Skaføgård fra Rosenholm og benyttede den som enkesæde. Først senere blev portbygningen forbundet internt til hovedbygningens gavlsal i den vestre sidefløj. Portbygningen blev senere indrettet til frøkenkamre. Borgholmens nordlænge, tidligere forpagterbolig, blev formentlig opført samtidig med portbygningen. Den tidligere spærremur indgår i længens nordmur og i gavlene. Nordlængen blev i 1758 ombygget til gæstefløj, og taget blev hævet i 1800-tallet.

I begyndelsen af 1700-tallet overgik Skaføgård til slægten Behr. Gavlene på hovedfløjen var nedtaget i slutningen af det 18. århundrede, og taget var blevet afvalmet. Omkring samme tidspunkt blev østfløjens store rum opdelt i mindre enheder, og kælderen små, cirkulære lysåbninger blev udvidet til reelle vinduer mod havesiden.

I 1811 ombyggede Jørgen Mørch Secher (1772-1852) hovedfløjens gårdfacade, trapperne i hjørnerne blev sløjfet, og den oprindelige gallerigang blev erstattet af en trappe.

Den senere ejer, Jacob Brønnum Scavenius Estrup (1825-1913), restaurerede Skaføgård i 1856-58 ved bygningsinspektør L. A. Winstrup (1815-1889). De to hemmelighedskarnapper på hovedfløjen

blev rekonstrueret, og de tre kviste blev sat op. J.B.S. Estrup omlagde studeavlen til mejeribrug og holdt stutteri. Gården Højholt blev anlagt som schæferi, og han oprettede et teglværk, der leverede munkesten til byggearbejderne.

Sønnen, Jacob Estrup, restaurerede igen bygningen i årene 1916-18, her blev Sechers trappe fjernet og erstattet af det nuværende trappetårn, ligesom de nuværende buegange ved siden af trappetårnet blev etableret til minde om den oprindelige gallerigang.

Ladegården var oprindeligt indrettet med studestald i den sydlige længe og hestestald i den nordlige længe, mens tværlængen mod vest, der var forbundet til nordlængen af et porthus, var kornlade. Studestalden og kornladen blev ombygget i 1760-61 af Niels Behr, samtidig blev ladegården udvidet mod nord, del af voldgraven blev kastet til, og to nye stalde i bindingsværk blev opført. Staldbygningen mod nord blev forhøjet og ombygget i 1856. Porthuset blev forhøjet i 1871. Laden blev benyttet til tørring af korn frem til 1970'erne, og hestestalden mod nord var i brug frem til 1950'erne.

KILDER

Renæssancen. 1530-1660. Minna Heimbürger. I: Danmarks Bygningskunst. Hakon Lund og Knud Millech (red.). Hirschsprungs Forlag, 1963.

Herregårde i Danmark. Jylland. Flemming Jerk. Gyldendal, 1980.

www.herregaardsforskning.dk

Gård og gods. Carsten Porskrog Rasmussen. I: Herregården. Menneske, Samfund, Landskab, Bygninger. Bind I. Menneske, samfund, landskab, bygninger. John Erichsen og Mikkel Venborg Pedersen (red.). Dansk Bygningsarv, 2009.

Adelsvælde og renæssance. Birgitte Bøgild Johannsen og Hugo Johannsen. I: Herregården. Menneske, Samfund, Landskab, Bygninger. Bind II. Anlæg, interiør og have. John Erichsen og Mikkel Venborg Pedersen (red.). Dansk Bygningsarv, 2009.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Skaføgård knytter sig til beliggenheden ud til søen, hvor en naturlig holm har dannet udgangspunkt for borgholmen samt forsynet vand til voldgravene om ladegårds- og borgholm. Skaføgård udgør med sine to holme omgivet af vandfyldte grave et karakteristisk og helstøbt herregårdsmiljø fra renæssancen,

der med adgang via de to portbygninger, de to pigstensbelagte gårdspladser og samhørigheden i bygningernes materialeholdning og arkitektur udgør en imponerende helhed.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Skaføgård, knytter sig overordnet til det samlede anlæg med borggård og ladegård omgivet af voldgrave, der er en velbevaret repræsentant for renæssancens herregårdsanlæg. I perioden omkring opførelsen blev der anlagt flere og større hovedgårde generelt, og på Djursland, blev der udover Rosenkrantz Skaføgård og Rosenholm, anlagt både Rugård, Katholm og Løvenholm. Skaføgårds bygherre, Jørgen Rosenkrantz, var tæt knyttet til Reformationen, studerede både i Malmø, København og hos kurfyrste Moritz af Sachsen og blev igennem årene tilknyttet flere lensmandsposter for endelig at blive dansk rigsråd. Udover sin administrative karriere opførte han og drev både Rosenholm og Skaføgård, hvis arkitektur bærer præg af hans internationale udsyn. Tilhørsforholdet mellem Rosenholm og Skaføgård ses i mønstermurværket, der går igen i såvel Skaføgårds frise og i Rosenholms nordfløj.

Den oprindelige hovedbygningens inspiration fra Frankrig sås i den tidligere spærremur, som lukkede gårdspladsen på tre sider som en reminiscens af de tidligere ringmure og dannede en form for Cour d'honneur, som man gjorde i Franske anlæg. Dog var tilkørslen til Skaføgård placeret i spærremuren i forlængelse af hovedhusets sidefløj og ikke aksefast op til en midterindgang, samtidig var adgangen placeret skævt i forhold til ladegårdens portbygning, hvilket tyder på forsvarsmæssige hensyn. Hensynet til forsvar ses endvidere i placeringen på holme omgivet af voldgrave, ligesom den senere portbygning har spor efter en vindebro og ladebygningen er opført med skydeskårslignende glugger mod vejen. Dog er hovedbygningen i kraft af de vælske gavle og murværksdekorationerne først og fremmest en elegant og autoritær herremandsbolig opført i fredstid. Inspirationen fra fransk bygningspraksis ses i kompositionen af det ene højloftede stokværk over den hvælvede kælder samt i de omløbende, dobbelte formstensprofilbånd. Også den oprindelige gallerigang båret af arkader, der nu henvises til i de senere rekonstruerede arkader, var et yndet motiv i franske slotte og herresæder inspireret af italienske loggiaer og klosterarkitekturens korsgange. Hertil kommer hemmelighederne, dog er to af disse rekonstruktioner.

Hovedbygningens kulturhistoriske værdi knytter sig i det ydre endvidere til bygningens lange udviklingshistorie, der kan aflæses i havesidens hemmelighedskarnapper og kvistene fra 1850'erne, trappetårnet og arkaderne i historicistisk stil fra begyndelsen af

1900-tallet. Hertil kommer de ældre vinduer og døre, der ligeledes er af varierende alder samt udvidelsen af kælderetagens vinduer, der har skullet illudere endnu en etage. Endvidere stadfæster inskriptioner og årstal tidspunktet for bygningsændringerne, ligesom de ældre bygningsdele og -detaljer, vidner om bygningens alder.

Den kulturhistoriske værdi i hovedbygningens indre knytter sig til den ældre grundplan med repræsentative stuer og værelser i stueetagen, sekundære funktionsrum i kælder samt gavlværelser, tårnværelse og uudnyttet loftsrum i tagetagen. Hertil kommer interiøret og de ældre overflader, der ligeledes afspejler Skaføgårds lange udviklingshistorie. De ældste dele udgøres af gavlsalene, af plankegulvet i hovedfløjens vestre ende, tagetagens værelse med bjælkeloft på profilerede knægte og med bemalet bræddegulv, af kælderenes søjlebårne krydshvælv og tøndehvælv, gulvene af teglsten og munkesten, spisestuens bjælkeloft og dør i ydermuren, kaminerne samt dørene med pålagte rundbueportaler og døropsatser samt bræddedøren med pånaglet rammetræ. Barokkens stilidealer kan ses i en-fyldingsdøre, greb og forkrøppede gerichter mens flere andre fløj-døre har klassicistiske fyldinger. Hertil kommer stukdekorationerne samt interiøret fra 1860'erne i vestre fløjs værelse i "tyrkisk" stil med halvpaneler, hvælv og kamin. Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til det oprindelige egetræsskab i spisestuen med udskårne fyldinger med bibelske motiver mellem halvsøjler og hermepilastre. Skabet blev lavet til Rosenkrantz familien, formentlig af Mikkel van Groningen, der også udførte opbevaringsmøblet, "Den lærde Holgers Skab", til Rosenkrantz Rosenholm.

Borgholmens portbygningens kulturhistoriske værdi knytter sig i det ydre til murværket af munkesten med tårne og frontkviste og hemmeligheder. Bygningen fremtræder som en bastion og hullerne i murværket ved siden af porten vidner om den tidligere vindebro og dermed om de oprindelige forsvarshensyn, mens skorstene peger på brugen af bygningen til ophold formentlig oprindeligt for vagter og siden til beboelse for husets frøkner. I det indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til de ældre bygningsdele og -detaljer, særligt førsteetagens 1700-tals interiør samt bemalingerne, der tilskrives Noline Elisabeth Cathrine Nielsdatter Behr, datter af Niels Thomsen Behr, ejer af Skaføgård i årene 1749-1778. Det er ligeledes Elisabeth Behrs monogram, der ses i indfatningen af vinduet ind til det lille aflukke, der var ophold for den pige, der sad klar til at hjælpe frøknerne, når det var påkrævet.

Nordlængens kulturhistoriske værdi knytter sig i det ydre til murværket, hvori der indgår rester af den oprindelige spærremur samt til det ubrudte tag og skorstenspiberne, der vidner om bygningens oprindelige brug til forpagterbolig samt opbevaring i

tagetagen. Hertil kommer de ældre og de traditionelt udførte vinduer, hvis vekslen i format tydeligt afspejler bygningens indretning med bolig i den ene ende og sekundære funktionelle rum i den øvrige del.

I nordlængens indre knytter den historiske værdi sig til den ældre grundplan med køkken, depoter, fadebur og kælder til køl mod øst og bolig mod vest, hvilket afspejles i rummenes interiører og overflader. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder teglgulve, bræddegulve, bræddeløfter, fyldings- og revledøre samt køkkenets pumpebrønd, der vidner om bygningens alder og udvikling.

Ladegårdens kulturhistoriske værdi knytter sig i det ydre endvidere bygningernes opførelse i 1579, til de ubrudte tagflader, de kurvehanksbuede åbninger, munkestenene samt til bygningernes løbende udvikling, der stadfæstes af årstallene i smedjærn på laden og portbygningen. Endvidere afspejler bygningernes størrelser og de enkle dekorative detaljer Skaføgård gods anseelige størrelse. Den kulturhistoriske værdi knytter sig endvidere til længernes funktionsbetingede oprindelse, der stadig er tydelig aflæselig i såvel det ydre som det indre. Dette ses i de store ubrudte tagflader og i de overvejende lukkede sider samt i revledøre, -porte og -luger, staldvinduer og glugger.

I Ladegårdsbygningernes indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til ladebygningens store volumen med de kraftige, righoldige konstruktioner, til den søndre længes og den nordre længes enkle planløsninger, de synlige konstruktioner og slidstærke overflader, samt til de uudnyttede tagetager, der har været brugt til opmagasinering. Hertil kommer de ældre og funktionelt betingede overflader, herunder pigsten og brølægning, bjælkeløfter med brædder samt de ældre bygningsdele og detaljer. Særligt skal nævnes revledøre, båse og de profilerede knægte i den søndre staldbygning.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Skaføgårds arkitektoniske værdi knytter sig til den ensartede materialeholdning, der samler de mange bygninger til et helstøbt men sammensat anlæg omkring to karaktergivende gårdrum, hvor det interne bygningshierarki er klart aflæseligt i kraft af bygningernes størrelser, dekorationer i murværk samt i detaljeringen af de enkelte bygningsdele. Den konsekvente hvidtning af slutsten og udvalgte false binder ligeledes bygningerne sammen til en helhed og skaber en karakteristisk kontrastvirkning.

Endvidere fremtræder borgholmens bygninger med vælske gavle, karnapper, tårne og de mange dekorative detaljer i murværket som en sammensat og solid men herskabelig bygningsmasse, hvis solitære

beliggenhed på borgholmen på den høje kælderetage giver indtryk af en bastion med en klar yder- og inderside. Også ladegården fremtræder med en klar inder- og yderside, et forhold der forstærkes af ladens lukkede murflade mod voldgraven, der kun brydes af glugger. Endelig fremtræder ladegårdens bygninger imponerende i deres størrelse med store ubrudte tagflader og store murflader, der har et prunkløst og funktionsbetinget udseende, hvor de dekorative detaljer begrænser sig til strømskifter, de kurvehanksbuede åbninger og få hvidtede murdetaljer.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig til borgholmen og ladegårdsholmen med omgivende voldgrave samt til det samlede anlæg med portbygninger, trefløjet ladegård, trefløjet hovedbygning og den nordre længe, der er et velbevaret herregårdsanlæg fra renæssancen.

De vandfyldte voldgraves bærende fredningsværdier knytter sig til deres forløb omkring holmene samt til de græsklædte og stensatte banker.

Den trefløjede hovedbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til bygningskroppen i munkesten med høj kælderetage, sokkel af marksten og granitkvadre, vælske gavle, hemmelighedskarnapper, trappetårn og ubrudte teglhængt tage, kviste og skorstenspiberne samt til arkaderne med alle dekorative detaljer, trapperne af granit samt alle de dekorative detaljer i murværket i form af gesimser, bånd af formsten, mønstermuringer, kurvehanksbuer og hvidtede detaljer. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder døre, vinduer, ur, klokke, inskriptioner og indridsede årstal, murankre og sandstensløver. Endvidere kommer den traditionelle materialeholdning.

I hovedbygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den ældre grundplan med stuer/sale i gavlene, fordelingsgang mod gården, værelset i vestre sidefløj, tagetagens værelse i vestre sidefløj og i trappetårnet, loftsrummet med synlige konstruktioner samt kælderens depotrum, de grathvælvede rum i gavlen af hovedfløjen og det tøndehvælvede rum i vestfløjen. Hertil kommer de ældre overflader, herunder marmorgulv, gulve af tegl- og munkesten, brædegulve, plankegulv, bemalede brædegulve, pudsede vægge og lofter samt stukkanter og dekorationer, bjælkelofter og profilerede knægte. Endvidere de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder brystnings- og lysningspaneler, tapetdøre, fyldingsdøre med hængsler, greb, låsekasser og gerichtter, revledøre, bræddedør med pånaglede rammer, døre med pålagte rundbueportaler, indfatninger

og overstykker, skorstene og kaminer. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

Portbygningen på borgholmens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til bygningskroppen i munkesten med grathvælv portgennemgang, tvillingetårne, trappetårn og mellembygning, frontkviste, blytækkede hjelme, ubrudt teglhængt tag og skorstenspiber, til soklen af marksten og granitkvadre, hemmelighedsåbninger, dekorationer i murværk samt spor efter vindebro. Hertil kommer alle dekorationerne i murværket, nicher og kurvehanksbuede åbninger, hvidtede detaljer som slutsten, årstal samt de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder den flammerede port med smedede hængsler og stabler, revledøre, hemmelighedsåbninger sat med kirkekvadre og vinduer. Endvidere kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier i portbygningens indre knytter sig til den ældre grundplan med mindre rum i hver side i stueetagen, mellemgangens samt førsteetagens værelser og opholdsrum. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder vindeltrappen, bræddegulve, pudsede lofter og vægge, stukkanter, indfatning om den tidligere kamin, det interne vindue med indfatning og monogram, enfyldingsdøre med ægformede greb, hængsler, gerichter, lysningspaneler og bemalinger. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

Borgholmens nordre længes bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til den klart definerede bygningskrop i blank, rød mur med ubrudt, teglhængt tag, skorstenspiber og én svungen gav, sokkel af marksten og granitkvadre samt til dekorationerne i murværk, de hvidtede dekorationer, fladbuede og kurvehanksbuede stik. Hertil kommer de ældre bygningsdele og detaljer, herunder vinduer, murankre samt de traditionelt udførte døre og den traditionelle materialeholdning.

I nordlængens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de bevarede dele af en ældre grundplan med bolig mod vest og funktionelle, sekundære rum mod øst med tidligere køkken, fadebur og depotrum samt til de mindre kælderrum til køl og det åbne tagrum med synlige konstruktioner og skorstene. Endvidere til de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder tegl- og bræddegulve, pudsede vægge, bræddelofter, revledøre, fyldingsdøre med låsekasser, hængsler og gerichter. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier for ladegården knytter sig fælles for alle bygningernes konstruktion i munkesten på sokler af marksten, teglsten og granitkvadre.

Den nordre staldbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre ligeledes til dekorationerne i murværk, de hvidtede detaljer, de kurvehanksbuede og cirkulære åbninger, den ubrudte tagflade med svungne kviste og hejsekviste. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder revleluger, murankre, støbejernsvinduer samt den traditionelle materialeholdning.

Den nordre staldbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det indre til den ældre og enkle grundplan med åben forbindelse mellem de to store staldrum i hver ende med mindre båse og rum herimellem samt den åbne tagetage med synlig højremskonstruktion til opbevaring af hø. Endvidere til de slidstærke og traditionelle overflader samt de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder pigstensbelægning, pudsede skillevægge, synlige konstruktioner og bræddeloft, revledøre og staldinventar i form af båse.

Ladebygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre ligeledes til den ubrudte tagflade, dekorationerne i murværket, de hvidtede detaljer, glugger og kurvehanksbuede åbninger, murankre, initialer og årstal, revleporte og luger, tremmer af træ samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier i ladens indre knytter sig til den enkle grundplan og de kraftige synlige konstruktioner, de traditionelle slidstærke overflader samt til gulvets forsænkede kørelinje ud mod gårdspladsen.

Den søndre staldbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til den ubrudte tagflade, de murede kviste, dekorationerne i murværket samt de cirkulære, fladbuede og kurvehanksbuede åbninger. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder vinduer, porte og revledøre, murankre samt den traditionelle materialeholdning.

I den søndre staldbygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den enkle, ældre planløsning og de synlige konstruktioner. Hertil kommer de ældre bygningsdele og -detaljer, herunder brolægninger, loftsbrædder, staldens profilerede knægte og staldinventar samt den traditionelle materialeholdning.

Ladegårdsholmens portbygningens bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til konstruktionen i rød, blank mur med alle dekorationer i murværk, hvidtede detaljer, portgennemgang, soklen af granit, mark- og teglsten, de vælske gavle, frontkviste, det ubrudte, teglhængte tag samt til de cirkulære og kurvehanksbuede åbninger. Hertil kommer porttrummet brolægning, kalkede vægge og afvisere samt bjælkeloft med brædder. Endelig kommer de ældre

bygningsdele og -detaljer, herunder fyldingsdøre, årstal i smedejern, vindfløj samt de traditionelt udførte vinduer og den traditionelle materialeholdning.

I portbygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til den ældre grundplan samt de ældre bygningsdele og detaljer, herunder synlige bjælkelag med brædder, tagkonstruktionen, revledøre samt den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Umalede hængsler på vinduer, bør males på traditionel vis.